

Marjan de Groot-Reuvekamp

Groep 8 van de Sint-Jozefschool in Rijen

Dit artikel geeft een indruk van geschiedenis in het basisonderwijs. Marjan de Groot interviewde Annemarie van Heumen, leerkracht van groep 8 en was te gast bij een geschiedenisles in deze groep. Vooraf een algemeen beeld van de school en de invulling van het geschiedenisonderwijs.

De Sint-Jozefschool in de Noord-Brabantse gemeente Rijen is met ongeveer vijfhonderd leerlingen, verdeeld over negentien groepen, een vrij grote basisschool. Het is een groeiende school, die, zowel letterlijk als figuurlijk midden in het dorp staat, vlak bij de kerk. De school is oorspronkelijk opgericht door de zusters Franciscanessen uit Dongen. In 1998 is er een grote brand geweest, waardoor het oorspronkelijke pand uit 1920, waar in de loop der jaren veel aan- en bijgebouwd was, bijna geheel verloren is gegaan. Op dezelfde plek is nieuwbouw gerealiseerd, waardoor een ruim en licht gebouw is ontstaan, met veel aandacht voor behoud van oorspronkelijke elementen, zoals de grote zolder. De karakteristieke voorgevel van de oude school kon gelukkig helemaal hersteld worden.

Sinds twee jaar maakt de school deel uit van een pilot-project van het KPC voor de invoering van adaptief onderwijs. Er wordt veel waarde gehecht aan zelfstandigheid, kinderen leren een eigen mening te formuleren en respect te hebben voor elkaar. Om de zelfstan-

digheid te bevorderen wordt er in de bovenbouw gewerkt met weektaken. Daarnaast zijn er iedere week klassenoverstijgende circuits, waarbij de leerlingen zelf een vak of thema kunnen kiezen, dat dan verzorgd wordt door een leerkracht, die zich daarin heeft gespecialiseerd. Keuzevrijheid, samenwerking en omgaan met verschillen zijn daarbinnen belangrijke aandachtspunten.

Enkele weken voor de zomervakantie had ik een gesprek met Annemarie van Heumen, leerkracht van groep 8, over de invulling van het vakgebied geschiedenis op deze school.

Werkwijze bij Geschiedenis

In de groepen 5 t/m 8 wordt gebruik gemaakt van de methode *Bij de Tijd* van uitgeverij Malmberg, die verschenen is in het midden van de jaren tachtig. Deze methode wordt nu ongeveer zeven jaar gebruikt en het team is er in het algemeen tevreden over. De methode, zeker de docentenhandleiding, is wel erg uitgebreid. Annemarie vindt dit juist plezierig, omdat ze geschiedenis leuk vindt, maar

ze kan zich voorstellen, dat het voor leerkrachten, die minder affiniteit met het vak hebben een hele kluif kan zijn.

Er is afgesproken, dat de informatieve lessen in ieder geval aan bod komen. De leerkrachten zijn vrij in hun lesopzet. Daarvoor wordt de handleiding

Annemarie geeft haar leerlingen les over de Tweede Wereldoorlog in Azië.

niet letterlijk gevolgd. Aanvullende lessen, zoals 'Erop uit', worden meestal overgeslagen.

In de onderbouw (de groepen 1 t/m 4) wordt niet volgens een methode gewerkt. Hier komt geschiedenis soms aan de orde in thema's. Verder wordt hier het dagelijks tijdsbesef ontwikkeld (een eerste begin met Kerndoel 11: *Leerlingen kunnen perioden en gebeurtenissen uit hun eigen leven en uit de geschiedenis op een tijdbalk plaatsen en daarbij aanduidingen van tijd en tijdsindeling hanteren, als dagen, weken, maanden, jaargetijden, jaren, eeuwen, jaartelling, perioden.*)

In de bovenbouwgroepen (5 t/m 8) is voor het vakgebied geschiedenis per week in het lesrooster één uur gereserveerd. Daarnaast maken de leerlingen in de circuits minimaal twee keer een werkstuk voor wereldoriëntatie, waarin altijd een deel geschiedenis moet zitten. Leerlingen kunnen hiervoor ook gebruik maken van het Internet.

In groep 5 wordt jaarlijks aandacht besteed aan de geschiedenis van de school. Regelmatig is er rondom dit thema ook wel een speciale activiteit, zoals afgelopen jaar een speciale schoolkrant, waarin de leerlingen beschreven 'hoe het vroeger was'. Er werden daarvoor ook oud-leerlingen en -leerkrachten geïnterviewd.

Groep 8 neemt sinds een aantal jaren deel aan het onderdeel Wereldoriëntatie bij de bekende Cito-eindtoets voor het basisonderwijs. In dit onderdeel, dat overigens niet meetelt voor de eindscore van de toets, worden vragen gesteld over de vakgebieden aardrijkskunde, geschiedenis en natuur. Volgens Annemarie vinden de leerlingen het onderdeel geschiedenis vaak moeilijk. Zij denkt dat dit vooral komt, doordat de stof verspreid over de leerjaren 6, 7 en 8 aan de orde komt.

'Als leerlingen in groep 8 zitten, weten ze niet meer wat in groep 6 over de prehistorie of de Romeinse tijd behandeld is'. Het 'niet teruggrijpen op de stof van voorgaande leerjaren' noemt ze dan ook als een van de zwakke punten van de oude versie van *Bij de Tijd*.

De school doet dit jaar ook mee aan het landelijk Cito-onderzoek (Periodieke Peiling Onderwijsniveau) voor de groepen 6, 7 en 8.

Een ochtend in groep acht

Begin juni ben ik te gast in de groep van Annemarie. Het is zowel voor de leerkracht, als voor de leerlingen een drukke tijd: kamp, musical, afscheid nemen van de basisschool, kennismaking met de scholen voor voortgezet onderwijs. Toch gaat daarnaast het gewone onderwijs door. Voor geschiedenis staat een les uit een van de laatste hoofdstukken van *Bij de tijd* op het programma. Het gaat over de Tweede Wereldoorlog. De oorlog in Azië komt in deze methode slechts kort aan bod en daarom heeft Annemarie besloten dit onderdeel zelf wat uit te breiden. Doordat de grootouders van haar man elkaar aan het einde van de oorlog in Nederlands-Indië hebben leren kennen, weet ze iets meer van deze periode en ze heeft er beeldmateriaal bij.

Als ik binnenkom zitten de leerlingen in een kring. Annemarie is bezig met het voorlezen van enkele fragmenten uit het boek *Buigen in Jappenkampen* van Lydia Chagoll. Aan het bord hangt een wereldkaart, waarop vooraf gekeken is naar de ligging van Pearl Harbor, Japan en Nederlands-Indië. Na het voorlezen volgt een kringgesprek, waarin gesproken wordt over het overleven in de kampen, over de Japanse bevrijding, die niet voor iedereen een echte bevrijding was en over de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki.

Dan vertelt Annemarie, dat de oma van haar man Ruud (de kinderen kennen hem blijkbaar) Indische is en ook in een kamp heeft gezeten op Semarang. Daar heeft ze na de bevrijding Ruuds opa leren kennen, die deel uitmaakte van een bataljon van de Stoottroepen, die van juni tot december 1946 meewerkten aan het herstel van het Nederlandse gezag op het eiland. Ruuds opa bezit nog een oude legermap uit die tijd met kaarten en verslagen van de opmars van zijn regiment. Dit is een bijzondere bron en Annemarie weet dat de leerlingen ook duidelijk te maken. Ze luisteren geboeid naar haar verhaal en enkele kaarten uit de map worden gezamenlijk bekeken. Ook leest ze korte fragmenten uit de verslagen door. Tussendoor stellen de leerlingen veel vragen. Als afsluiting wordt gezamenlijk het betreffende stukje uit de methode gelezen en dan is het alweer tijd voor wat anders, want de leerlingen zijn al ruim anderhalf uur met geschiedenis bezig geweest.

Later op de ochtend is er nog even tijd voor het testje met de tien tijdvakken van de Commissie de Rooy. (Het is te vinden op bladzijde 23 van dit nummer.) Ook in deze groep blijkt dat leerlingen dit wel erg moeilijk vinden. De tijd van de wereldoorlogen vonden de meeste leerlingen het gemakkelijkst,

De leerlingen van groep 8 zijn hard aan het werk.

Annemarie van Heumen.

'Geschiedenis gaat tenslotte over mensen'.

maar dat hadden ze dan ook net in de lessen gehad.

Bij Willibrord dachten vrijwel alle leerlingen meteen aan Willibrord Frequin. Enkele opmerkingen: 'Ik vond het moeilijk, vooral die Willibrord', 'Ik vond het heel moeilijk, maar ik vond de Grieken en de Romeinen het makkelijkst', 'Sommige namen wist ik niet, zoals Luther en Johan de Witt'.

Met een voorwerp verhoog je de betrokkenheid

Annemarie vertelt, dat ze geschiedenis een heel belangrijk vak vindt voor de vorming van de leerlingen, zowel met betrekking tot maatschappelijke verantwoordelijkheid als voor de algemene ontwikkeling. Ze hoopt met haar geschiedenislessen een bijdrage te kunnen leveren aan de ontwikkeling van historisch besef, waarvan ze meent, dat dit in onze huidige samenleving best sterker aanwezig mag zijn. Maar ook het leren respect te hebben voor elkaar, voor de wereld en de mensen om je heen, vindt ze erg belangrijk.

Dat laatste mist ze nog wel eens in de methode, waarin het toch vaak gaat over feitelijke gebeurtenissen en waarin weinig relaties gelegd worden.

Ook constateert ze hiaten:

'Napoleon komt bijvoorbeeld niet in de methode voor, terwijl kinderen toch best mogen weten waar onze achternamen vandaan komen. Ook kun je hier prachtig vertellen over de tactiek van de verschroeide aarde en de parallel trekken met Hitlers Russische veldtocht in de Tweede Wereldoorlog'.

Zelf vindt ze het heel belangrijk, dat er naast de methode veel verteld wordt, wat ze dan ook regelmatig doet.

'En al heb je maar één voorwerp, dan is er meteen betrokkenheid'.

Ze heeft ze op de middelbare school les gehad van Jan van Oudheusden en ze denkt met plezier terug aan zijn verhalen en replica's.

Momenteel is ze in groep 8 bezig met het thema Tweede Wereldoorlog. Daarbij vindt ze het jammer, dat er zo weinig geld beschikbaar is voor excursies.

Graag zou ze bijvoorbeeld met de leerlingen Kamp Vught bezoeken. Wel komt er ieder jaar een gastspreker, die in het verzet gezeten heeft en die vertelt over zijn ervaringen. Aansluitend komt er dan ook iemand uit het asielzoekerscentrum, voor de vakken aardrijkskunde en geschiedenis. Leerlingen leren dan inzien dat oorlog en vluchten ook nu nog voorkomt en wat dat voor onze huidige samenleving betekent. Ze maken dan ook de vergelijking tussen de Tweede Wereldoorlog en oorlog nu en wat dat voor mensen betekent. *'Leerlingen leren zo beseffen, dat kennis van de geschiedenis belangrijk is, ook om de hedendaagse samenleving te begrijpen'.*

Ten slotte

Tot zover deze impressie van het geschiedenisonderwijs in groep 8 van de Sint-Jozefschool in Rijen. Helaas bestaan de geschiedenislessen op veel basisscholen nog steeds alleen uit het gezamenlijk lezen van een les uit de methode gevolgd door het samen of soms individueel maken van de opdrachten uit het werkboek, die dan weer geleerd moeten worden voor een toets. Dit is een werkwijze, die voor leerlingen weinig motiverend is, maar die hen ook te weinig mogelijkheden biedt zich echt in te leven in het verleden en zich situaties voor te stellen.

Het is niet voor niets, dat kinderen geschiedenis vaak een moeilijk vak vinden. Het gaat tenslotte over ontwikkelingen, gebeurtenissen en personen, die er niet meer zijn, terwijl het – juist in de leeftijdsfase waarin basisschoolleerlingen zich bevinden – heel belangrijk is, dat het onderwijs de dingen concreet en aanschouwelijk maakt. Bezig zijn met abstracte begrippen is voor basisschoolleerlingen vaak nog (te) moeilijk. Wanneer de methode wordt aangevuld met verhalen en voorwerpen, wordt geschiedenis concreter en tastbaar. Leerlingen kunnen het horen, zien en voelen. Pas dan gaat het verleden voor hen leven.